

Eindrapportage Kennis op Maat Definitief versie december 2021

Algemene gegevens	
KoM-nummer	KOM22021
Titel	Masterclass ondernemerschap blauwe economie 2.0
Missie / MMIP	Duurzame en veilige Noordzee en andere wateren E5 – Visserij
Uitvoerende WR-instituten	Wageningen Economic Research, Wageningen Marine Research, WU Aquaculture & Fisheries
Projectleider WR (naam + emailadres)	Geert Hoekstra (geert.hoekstra@wur.nl)
Penvoerder (namens private partijen)	Practoraat Visserij, innovatie & ondernemerschap (mbo college Firda/ROC Friese Poort)
Startdatum	1 april 2023
Einddatum	31 maart 2024

Kern van het KoM-project

- Doel, doelgroep, partners (*nog allemaal aan boord?*), aanpak

Doelen: Deze Masterclass diende drie doelen:

- 1) Het eerste doel was bestaande kennis uit onderzoek en praktijk te vertalen naar relevante informatie voor MKB-ers en dat dit leidde tot concrete handelingsperspectieven. Dat handelingsperspectief konden deelnemers bij de eerste Masterclass (KOM21019 in 2022) creëren vanuit de inzichten en het netwerk dat ze tijdens de sessies opdeden. Inzicht in handelingsperspectief werd geboden door eerst de kaders te schetsen vanuit beleid. Om die reden was de overheid nauw betrokken bij deze Masterclass 2.0. Daarnaast werd aan deelnemers inzicht gegeven vanuit onderzoek en bedrijfsleven. Denk aan maatschappelijke thema's ten aanzien van bijvoorbeeld circulaire economie, een leven lang ontwikkelen, diversificatie (multifunctionele visserij), eiwittransitie of het reduceren van emissies in het voedselsysteem. De Nederlandse landbouw- en visserijbedrijven zijn sterk opgeschaald in de afgelopen 20-30 jaar. Dat vereist niet alleen vakmanschap maar juist ook ondernemerschap met (geheel) andere vaardigheden en kennis in het familiebedrijf dan eerdere generaties. Om dat handelingsperspectief vorm te geven was er nauw contact tussen de projectorganisatie van deze Masterclass 2.0 en het Ministerie van LNV en RVO. Op de startavond van de Masterclass 2.0 was een senior beleidsmedewerker van de afdeling visserij van LNV uitgenodigd die de kaders schetste van voedselwinning op zee vanuit het beleidsprogramma Voedselvisie Noordzee. Deelnemers hadden vooraf vragen ingediend bij de projectorganisatie over hun handelingsperspectief, bijvoorbeeld vragen over de kaders vanuit het overheidsbeleid voor voedselwinning op de Noordzee.

De Masterclass 2.0 had dus als voornaamste doel bestaande kennis over te dragen vanuit onderzoek, overheid en praktijk en via interactieve workshops samen als deelnemers en projectorganisatie te werken aan handelingsperspectief voor de deelnemende MKB-bedrijven en studenten. De avonden van de Masterclass bestonden uit een uur interactieve presentatie waarbij

een onderzoeker of deskundige uit het werkveld kennis overdroeg en de vragen, die vooraf aan de avond ingestuurd waren door deelnemers, beantwoordde. In tegenstelling tot de eerste Masterclass (KOM21019, in 2022) werd dus in deze Masterclass 2.0 de mogelijkheid geboden voorafgaand aan iedere avond vragen in te dienen als deelnemer. Deze mogelijkheid om gerichte vragen te stellen voor de kennisoverdracht bood toegevoegde waarde en verdieping op de eerste Masterclass. In het tweede uur van iedere avond heeft ProSea een interactieve workshop verzorgd waarbij de deelnemers in kleinere groepen werkten aan een casus. In deze interactieve workshop werden verschillende werkvormen gekozen zodat de ondernemersvaardigheden van deelnemers aangesproken werden. Denk aan werkvormen zoals debatteren, uitvoeren van een groepsopdracht zoals een case study of een rollenspel. Ook bij dit tweede uur van de avonden werd rekening gehouden met de vragen die leven onder de deelnemers. De Masterclass heeft bijgedragen aan het handelingsperspectief van deelnemers doordat ze via hun ingediende vragen en tijdens de interactieve workshops werkten aan de keuzes waar ze als bedrijf of student voor staan richting de nabije toekomst. Na afloop van de Masterclass hadden ze beter inzicht in wat wel en niet binnen de geldende wetgeving kan en past, wat technisch en/of economisch haalbaar is qua voedselwinning, waardoor ze voor zichzelf als MKB-bedrijf of student onderbouwd en weloverwogen keuzes kunnen maken voor de toekomst.

- 2) Ook heeft het programma bijgedragen aan het up to date houden van groene-blauwe opleidingen om studenten zo goed mogelijk voor te bereiden op de uitdagingen van de toekomst. Juist nu is de noodzaak en het nut van kennisoverdracht hoog bleek uit de verkennende gesprekken vooraf met visserij belangenorganisaties, -docenten van de onderwijsinstellingen en financiële dienstverleners. In het Aanvullend Ontwerp Programma Noordzee 2022-2027 (AO PNZ) staat deze urgentie als volgt verwoord: "Gezien de vele ontwikkelingen vragen de indieners het Rijk om een voedselvisie op te stellen nu in hun ogen de Kottervisie onvoldoende perspectief biedt. Zij pleiten voor een versnelde inzet van meer middelen voor mitigerende maatregelen." Doordat er zoveel uitdagingen zijn voor de Nederlandse vissers en visverwerkende familiebedrijven is het essentieel om als MKB-ondernemer en beroepsonderwijs op de hoogte te zijn van actuele onderzoeksuitkomsten en praktijkcasussen als demoprojecten. Deze Masterclass heeft separate trajecten mogen versterken zoals de Visie Voedsel uit Zee en Grote wateren en het Visserij Innovatie Netwerk (VIN). In de onderdelen 2 en 3 van de Masterclass (zie tabel 1 verderop) werden uitwisselingen en bezoeken aan demoprojecten voor studenten en docenten samen met jong professionals (0-5 jaar werkervaring) georganiseerd. Hierbij werden onderzoekers vanuit WR en het werkveld ingezet om samen met docenten opdrachten en presentaties uit te werken waarmee op hele praktische wijze kennisoverdracht plaatsvindt voor deze deelnemers. Via verslaglegging door en betrokkenheid van docenten konden inzichten vanuit de onderzoekers en bezoek aan demoprojecten direct door vertaald worden naar het onderwijscurriculum. Dit had als doel om de kennisoverdracht te borgen bijvoorbeeld via het verwerken in leermodules en niet eenmalig opgedaan door de maritieme (visserij en aquacultuur) studenten.
- 3) Tegelijk bood het ondernemers een netwerk. Uit rondvraag onder beroepsvissers, kwekers en visverwerkers bleek vooraf dat kennisoverdracht en het toepassen daarvan bij voorkeur in een vertrouwde setting met collega-ondernemers moest plaatsvinden. Het unieke van de Masterclass was dat deze over de eigen bedrijfskolom heen georganiseerd was, maar waarbij zowel primaire als secundaire producenten uit het blauwe domein bijeen kwamen in een actieve studiegroep. Niet alleen ondernemers uit de eigen blauwe sector, maar ook ondernemers uit de rest van de keten, zoals de visverwerker/-handelaar en vice versa. Tegelijk waren partijen zoals ngo's (met name natuurorganisaties of non-profitorganisaties die consumenten willen voorlichten over duurzame keuzes) en toeleveranciers (scheepswerven, installateurs voor visserijvaartuigen) vertegenwoordigd. Daarnaast bood het de jonge vissers en vishandelaren een mogelijkheid hun netwerk uit te breiden met jonge agrariërs.

Doelgroepen: De primaire doelgroepen waren MKB-ondernemers in de Nederlandse visserij (zowel Noordzee- als binnenvisserij), aquacultuur, visverwerking en -handel. Daarnaast namen beleidsmedewerkers (RVO/LNV), bancaire specialisten. Medewerkers van NGO's en docenten uit het visserijonderwijs deel. De producentenorganisaties Nederlandse Vissersbond en VisNed (visserij), NeVeVi (aquacultuur) en Visfederatie (visverwerking/-handel) zijn nauw betrokken geweest vanaf het begin. Daarnaast werden studenten en jonge ondernemers betrokken die een gerelateerde opleiding volg(d)en. Zij konden zich extra curriculaire inschrijven, met name voor de onderdelen 2 en 3 (Drieluik Seafood en de uitwisseling jonge boeren en jonge vissers/visverwerkers).

Partners:

De volgende partners hebben bijgedragen in-kind financiering bij de voorbereiding en invulling van de lezingen en uitwisseling tussen jong groen en blauw betaalde manuren (brainstorms, werven deelnemers en lezing tweede uur sessies) of locaties te verzorgen. In het rood zijn de partners weergegeven die na gunning toch hun betrokkenheid moesten annuleren.

Deelnemer	Naam	Type organisatie	kvk nummer
Projectleider	(WUR) Stichting Wageningen Research	kennisinstelling - niet econ. activiteiten	09098104
penvoerder/deelnemer 1	Practoraat Visserij, innovatie & ondernemerschap (Firda/ROC Friese Poort mbo)	kennisinstelling - niet econ. activiteiten	41003498
deelnemer 2	Coöperatieve Producentenorganisatie Nederlandse Vissersbond U.A. (CPO Nederlandse Vissersbond)	Overig	40407419
deelnemer 3	Young Seafood Leaders Visfederatie	Overig	40412437
deelnemer 4	Flynth adviseurs en accountants BV	MKB (midden en klein bedrijf)	34058255
deelnemer 5	Profinis accountants & adviseurs BV	MKB (midden en klein bedrijf)	39053964
deelnemer 6	Rabobank	Grote onderneming	30046259
deelnemer 7	Hogeschool Windesheim	Kennisinstelling – niet econ. activiteiten	53815033
deelnemer 8	ProSea (Stichting Prosea marine education)	Overig	30175647
deelnemer 9	Stichting Agrofoodcluster	Overig	60142006
deelnemer 10	NAJK (Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt)	Overig	40483585
deelnemer 11	Provincie Flevoland	Overig	32164140

Welke partijen waren buiten de projectpartners betrokken?

- **STC Group** - de verticale onderwijs- en kennisinstelling voor scheepvaart, transport en havenindustrie.

Daarnaast verzorgt STC Group cursussen en trainingen voor professionals. STC Group is internationaal actief en heeft locaties in binnen- en buitenland. Het hoofdkantoor van de organisatie is gevestigd in mainport Rotterdam. STC biedt mbo maritiem en/of visserijonderwijs o.a. op de locaties Katwijk, Stellendam en Zwolle (in samenwerking met Deltion College).

- **Hogeschool Van Hall Larenstein** - Hogeschool Van Hall Larenstein (HVHL) is een hogeschool in Nederland met een internationale focus. Als kennisinstituut combineert de hogeschool onderwijs, verzorgd door gedreven experts, met toegepast onderzoek binnen de verschillende lectoraten. Met haar hoofdvestiging in Leeuwarden en opleidingen zowel in het groen en blauwe domein steunt Van Hall Larenstein graag deze masterclass door deelname onder docenten en studenten te promoten.
- **Stichting Good Fish** - Good Fish is een NGO (non gouvernementele organisatie) die zich al sinds 2014 inzet voor Sustainable Development Goal 14: life below water. Ze zijn bekend van de door hun ontwikkelde VISwijzer: de tool waarmee je kunt checken of de vis die je wilt kopen in de winkel of bestellen in het restaurant duurzaam is. Hiermee vergroten ze de vraag naar verantwoorde visserij en kwekerij.

Naast bovengenoemde projectpartners die in tabel 1 genoemd zijn, waren maritieme (visserij) mbo, hbo en wo onderwijsinstellingen benaderd met de vraag of ze betrokken wilden zijn bij één of meerdere onderdelen van de masterclass 2.0. Dit kon in de vorm van het bieden van een locatie of door promotie en werven van docenten en studenten voor onderdelen van de masterclass. Verder werden zoals hierboven genoemd, de producenten- en koepelorganisaties nauw betrokken voor het promoten en delen van de wervende flyer met programma met hun leden. Ook financiële dienstverleners zoals banken (Rabobank en ABN AMRO), accountants en maritieme toeleveranciers (scheepswerven) zijn uitgenodigd om of deel te nemen of een bijdrage te leveren via sprekers of bedrijfsrondleidingen (bij onderdelen 2 en 3).

Aanpak:

Deze Masterclass bestond uit laagdrempelige kennisoverdracht richting MKB-ondernemers, werkenden en studenten actief in de Nederlandse visserij, aquacultuur en visverwerking/-handel. De kennisoverdracht bestond uit zes sessies waarbij het eerste deel van de sessies bestond uit een college/lezing door WUR onderzoekers of door een expert uit het werkveld. De avonden van de Masterclass bestonden uit een interactieve presentatie waarbij een onderzoeker of deskundige uit het werkveld kennis overdroeg en de vragen, die vooraf aan de avond ingestuurd waren door deelnemers, beantwoordde. Hierin vatten deze sprekers de uitkomsten samen vanuit actuele bestaande onderzoeksrapporten of actuele innovaties. Het tweede deel van een sessie werd verzorgd door medewerkers van ProSea, die een interactieve werkvorm of een bedrijfsbezoek hadden voorbereid dat aansloot op de theorie van het eerste deel. De slides van alle presentaties zijn gedeeld met de deelnemers. Daarnaast ontvingen de MKB-ondernemers die hebben deelgenomen een persoonlijk reflectie- en notitieboekje dat hun houvast gaf tijdens de sessies in het creëren van handelingsperspectief voor hun ondernemerschap in de blauwe economie. Het boekje was ieders samenvatting van de belangrijkste lessen en praktische tips uit de Masterclass sessies.

- Bijdrage aan de MMIP (in één korte kernachtige zin)

Deze Masterclass heeft bijgedragen aan de transitie die de Nederlandse visserij en aquacultuur doormaakt door de vertaling van kennis uit onderzoek en demoprojecten naar handelsperspectief voor de deelnemers (bedrijven en studenten actief in de blauwe economie).

Resultaat / terugblik

- Wat is er concreet opgeleverd?

Dit KOM project bestond concreet uit drie onderdelen:

- Masterclass Ondernemerschap in de blauwe economie 2.0 (zes lezingen met afsluitend een excursie)
- Drieluik seafood (reis door de keten voor jonge vissers en visverwerkers incl. studenten)
- Uitwisseling jonge boeren en jonge vissers/visverwerkers

Onderdeel 1: Masterclass 2.0 (6 sessies + excursie)

Doelgroep: met name MKB-familiebedrijven in de maritieme of vis- en aquacultuursector actief, docenten van maritieme mbo en hbo opleidingen en eventueel voor start-ups, trainees bij bedrijven of hbo en wo studenten. Optioneel kunnen ook (jonge) medewerkers van ministeries (zoals LNV, EZK maar ook RVO en RWS) evenals van Provincies of gemeentes deelnemen.

In het eerste uur van iedere masterclass lezing werden (een) spreker(s) uitgenodigd vanuit het onderzoek (Wageningen Research) en/of uit de praktijk zoals vanuit een brancheorganisatie of bedrijf met specialisme op het thema van die avond. In het tweede uur werd een interactieve werkvorm georganiseerd door ProSea in nauwe samenwerking met Wageningen Research en het practoraat Visserij, innovatie & ondernemerschap zodat de deelnemers actief aan de slag gingen met de kennis aangereikt in het eerste uur.

Wanneer	Onderdeel	Thema	Sprekers
Febr/maart 2023	Vorbereiding, werving	Vorbereidende activiteiten -Ontwerp wervende flyer -Promotie en werving van deelnemers -Bevestigen van eerder (nov. en dec. 2022) benaderde sprekers en locaties	
Woensdag 19 april 2023 19:00-21:30	Masterclass sessie 1 Startbijeenkomst dat het kader van de Masterclass geeft	Startbijeenkomst Voedselwinning op zee toekomst (met name aquacultuur naast visserij): - hoe ziet voedselwinning op zee er in de toekomst uit? - welke plek heeft aquacultuur daarin naast visserij? Landgebonden aquacultuur - Wat is het handelingsperspectief? Wat kan en mag wel en niet vanuit wetgeving op dit moment?	Lieke Berkenbosch (LNV) → handelingsperspectief, voedselvoorziening Noordzee Jaap vd Meer (WUR Aquaculture & Fisheries/WMR) → Draagkracht en grenzen van het natuurlijk ecosysteem op de Noordzee en de potentie van laagtrofische aquacultuur
Woensdag 3 mei 2023 19:00-21:30	Masterclass sessie 2	Wind op zee: vragen en opgaven bij de uitrol van energieopwekking op de Noordzee	Marcel Rozemeijer (WMR) → overzicht wat er binnen windparken aan onderzoek is gedaan en wat er loopt met uitkomsten

			<p>Jurre Honkoop (Orsted) → visie op medegebruik en voedselwinning vanuit windparken op zee</p> <p>2e uur: Prosea geeft case-study waar aan te werken in groepen over sociaal ethische vraagstukken rondom energieopwekking op zee</p>
<p>Woensdag 17 mei 2023</p> <p>19:00-21:30</p>	Masterclass sessie 3	<p>Samenwerken in de blauwe economie: hoe kunnen ngo's en voedselwinners samenwerken aan duurzaam beheer van natuur op zee?</p>	<p>Panel met Johan Nooitgedagt (CPO Nederlandse Vissersbond) over samenwerken op de Noordzee vanuit de blauwe economie.</p> <p>Interactief bordspel over samenwerken op zee georganiseerd en gefaciliteerd door ProSea.</p>
<p>Woensdag 31 mei 2023</p> <p>19:00-21:30</p>	Masterclass sessie 4	<p>Alternatieve energiebronnen: wat zijn de kansen en opgaven van waterstof en andere nieuwe energiebronnen?</p>	<p>Jorinus Kalis en Jeroen vd Berg (Damen Maaskant) → ervaringen en visie op alternatieve energiebronnen voor de maritieme (visserij) sector.</p> <p>Tweede uur een rondleiding bij Damen Maaskant op de werf om schepen te zien die (gedeeltelijk) op elektrische accupakketten en/of methanol varen.</p>
<p>Woensdag 7 juni 2023</p> <p>19:00-21:30</p>	Masterclass sessie 5	<p>Duurzame voedselsystemen (food breed kijken): Over de voor- en nadelen van diverse logistieke voedselketensystemen (bijvoorbeeld de korte vs. lange keten; diepvries vs. vers etc.)</p> <p>Met toepassing op voedsel uit zee of water (aquatisch voedsel)</p>	<p>Novel Sharma (Rabobank) → internationale ontwikkelingen vanuit mariene eiwitbronnen.</p> <p>Mark Frederiks (local-2-local) → kortere ketens en radicaal anders voedselsysteem.</p>
<p>Woensdag 21 juni 2023</p> <p>19:00-21:30</p>	Masterclass sessie 6	<p>Strategie 2030 als blauwe voedselproducent: hoe ga je als MKB-familiebedrijf actief in de visserij, aquacultuur en of visverwerking/-handel een visie en strategie ontwikkelen richting 2030 met alle onzekerheden?</p>	<p>Rob Barkel en Milan Hansma (Flynth) → visie creëren voor 2030 en 2050 als bedrijf, of individuele beroepsprofessional</p> <p>In tweede uur een interactieve oefening om te leren forcasten en backcasten.</p>
<p>Donderdag 29 juni</p> <p>10:00-16:00</p>	Excursie	<p>Combinatie van bezoek aan innovatieve of inspirerende bedrijven of demoprojecten in de blauwe sector.</p>	<p>In de ochtend op bezoek geweest bij BlueLinked (een gesloten kweekstelsel op land waarbij het natuurlijk ecosysteem van de Noordzee nagebootst wordt).</p> <p>In de middag een bezoek aan MARIN waar de nieuwste scheepsmodellen, windparken op zee en andere innovaties of vormen van medegebruik op zee op schaal getest kunnen worden.</p>

Onderdeel 2: Drieluik Seafood

Rijksoverheid

TOPSECTOR
TUINBOUW & UITGANGSMATERIALEN

aanmelden

Firda

YOUNG SEAFOOD DRIELUIK

Inzicht in de seafood keten van schip tot schap

Verbreed op een actieve manier jouw netwerk, kennis en
passie voor de seafood sector.

29 sep - Aanvoer - IJmuiden

09.30 - 15.30 Spring jij het water in als het moet? Kennis opdoen van de aanvoer. incl. lunch.

13 okt - Verwerking - Urk

10.00 - 15.00 Herken jij de vis nog als filet? kennis opdoen van de verwerkende industrie. incl. lunch.

27 okt - Handel en afzet - Veghel

10.00 - 15.00 Hoeveel verspil jij met fileren? Kennis opdoen van de handel en afzet. incl. lunch.

YOUNG
SEAFOOD
DRIELUIK

Onderdeel 3: Uitwisseling jonge boeren en jonge vissers/visverwerkers

Een kijkje in elkaars keuken:
Jonge boeren en visverwerkers

17 November

Programma

- 10:00 Van start bij de vissector op Urk
- 12:30 Lunch (fish & chips)
- 13:00 Reistijd + inloop
- 13:30 Kijkje bij jonge akkerbouwer in Emmeloord
- 14:30 Naar Waterman Onions
- 14:45 Rondleiding
- 16:30 BBQ van Smokey & the grill bandits

Firda

- Welke producten zijn opgeleverd en waar zijn die (online) te vinden (in ieder geval GKN-link)

De volgende producten zijn opgeleverd:

- Presentaties per lezing. Via de projectpagina zullen (bij instemming van de vakbladen) de artikelen verschijnen met samenvatting van de presentaties op de WUR projectpagina <https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/onderzoeksprojecten-lnv/expertisegebieden/kennisonline/masterclass-ondernemerschap-blauwe-economie.htm> en via de GKN webpagina: <https://groenkennisnet.nl/zoeken/resultaat/masterclass-ondernemerschap-in-de-blauwe-economie:-sessie-1:-voedselwinning-in-de-blauwe-economie?id=1190185>. Ook zijn er meerdere pers en media berichten verschenen over de inhoud en ervaringen van deelnemers aan de Masterclass. Deze zullen eveneens via de twee bovengenoemde webpagina's te vinden zijn.
- Wat was het bereik en effect bij MKB-ers, studenten, etc? Zowel kwalitatief als kwantitatief.

Aan de Masterclass hebben gemiddeld genomen 23 personen deelgenomen waaronder de meerderheid MKB-bedrijven uit de visserij, aquacultuur en visverwerking maar ook beleidsmedewerkers bij RVO en LNV, studenten en NGO's. Naderhand is een evaluatie onder de deelnemers gehouden. De Masterclass scoorde sterk op de afwisseling van theorie (lezing) en interactie (2^e uur vaak een groepsopdracht).

Daarnaast de mix van deelnemers met verschillende achtergronden. Ook gaven deelnemers aan dat ze het veel geleerd hebben van de actuele stand van zaken rondom onderzoek, beleid en innovatie op het thema's van voedselwinning uit zee en alle aanverwante onderwerpen. Verbeterpunt was met name de timing van bepaalde avonden. Doordat we na een latere gunning pas in april konden starten werd de mei uitdagend voor meerdere deelnemers gezien de korte weken met feestdagen. Ze hadden liever gezien dat de masterclass van februari tot april zou plaats hebben gevonden.

- Succes story (of ervaring) vanuit perspectief van een vertegenwoordiger van de doelgroep. De KoM-projectleider mag zelf een verhaal aanleveren (bv. omdat het al gemaakt is in het kader van het KoM-project) of de projectleider levert de naam van een vertegenwoordiger van de doelgroep, die kan illustreren wat in zijn of haar bedrijf is veranderd a.g.v. het KoM-project. Het programmateam van KoM benadert dan die persoon voor een interview.

“Veel theoretische ervaringen rijker, en als bonus een uitbreiding van m'n netwerk” (Deelnemer vanuit het onderwijs als docent aan de masterclass)

“De diverse groep en onderwerpen in de masterclass hebben mij een nieuw perspectief gegeven op de blauwe economie” (medewerker bij de brancheorganisatie van visverwerkers/visgroothandelaren en deelnemer aan de masterclass).

Zie ook het artikel in het vakblad VisserijNieuws:

<https://www.visserijnieuws.nl/nieuws/algemeen/39715/veel-theoretische-ervaringen-rijker>

Reflectie

KoM is bedoeld om onderzoeksresultaten door te vertalen naar handelingsperspectief voor (toekomstig) MKB-ers.

- Wat werkte goed en wat werkte minder? Vanuit perspectief van de doelgroep en vanuit perspectief WR.
 - Hoe functioneerde het consortium? Positieve punten en leerpunten.

Het consortium werkte met name zeer effectief en soepel in de communicatie en werving van deelnemers uit een brede geleding van de blauwe economie, doordat koepelorganisaties in de visserij, aquacultuur en maritiem onderwijs als partners betrokken waren. Via ieders eigen nieuwsbrief en kanalen kon een grote en brede groep bereikt worden in de blauwe economie. De sterkte van een brede vertegenwoordiging van meerdere subsectoren in de blauwe economie heeft daartegen ook een nadeel. Het was soms zoeken naar de gemeenschappelijke noemer voor alle deelnemer zonder in te boeten op inhoud en diepgang.

Deelnemers gaven aan dat het netwerken en de interactie met sprekers van grote toegevoegde waarde zijn. Door in het eerste uur een spreker de theorie op laagdrempelige wijze te laten presenteren gevolgd door een interactieve groepsopdracht in het tweede uur, bleef de aandacht en interesse hoog gedurende de masterclass. Wat in alle drie onderdelen goed werkte, was het bezoeken van een demoproject of bedrijfsomgeving waardoor de theorie meteen getoond kon worden. Ook was het kostenbesparend omdat het bedrijf vaak nauwelijks tot geen huurkosten in rekening bracht.

- Welke (kennis)producten scoorden goed qua bereik, welke minder? Waardoor komt dat?

De avonden dat er in groepjes aan een casestudie moest worden gewerkt (bedacht en verzorgd door ProSea) als beste beoordeeld door de deelnemers in de evaluatie. Ook de avonden die op een bedrijf plaatsvonden met een korte rondleiding naderhand scoorden hoog in de evaluatie. Met name het zien van demoprojecten en een bedrijfsproductie-omgeving werd in de evaluatie als een sterkte van de Masterclass genoemd. Het netwerken en de interactie met sprekers zijn van grote toegevoegde waarde aldus de deelnemers. Wat opviel is dat de groep deelnemers elkaar enthousiasmeren tijdens de avonden. Veel deelnemers hebben contactgegevens uitgewisseld met elkaar en hebben apart van de Masterclass nog een bezoek aan elkaars bedrijf gepland. Vanaf de eerste avond hebben we als organisatie aangeboden dat deelnemers ook een collega mochten laten komen als ze zelf een avond verhinderd waren. Hier werd ook ruimhartig gebruik van gemaakt door de bedrijven die deelnamen. Soms stuurden bedrijven bewust een collega omdat het onderwerp van die avond meer bij die collega zijn of haar expertise behoorde. Wat minder werkte was het notitieboekje met zelfstandige (reflectie)opdrachten na iedere avond. Dit werd dan als huiswerk/zelfstandige opdracht meegegeven aan deelnemers. Bij navraag bleek dat weinig deelnemers er zelf concreet mee aan de slag zijn gegaan. Het zou beter zijn om hier ruimte en tijd tijdens de avonden voor te plannen zodat de deelnemers in tweetallen er aan kunnen werken en gedachten uitwisselen onderling.

- Is er samengewerkt met het onderwijs? Hoe werkte de samenwerking met het onderwijs?

De betrokkenheid van meerdere partners actief in het mbo, hbo en wo onderwijs waren absoluut een voordeel in het opzetten van een aantrekkelijk programma en in de communicatie naar studenten. Vanuit het mbo maritiem visserijonderwijs waren ProSea en ROC Friese Poort coördinerend en initiërend in het betrekken en benaderen van de andere maritieme visserijscholen in Nederland en België. Voor het hbo en wo hadden we de lectoren en professoren aangeschreven waardoor studenten deelnamen aan het gehele programma van de Masterclass. ProSea en de mbo maritieme visserijscholen kunnen de presentaties ook gebruiken voor het eigen onderwijsmateriaal te actualiseren en toekomstbestendig te maken.

- Zijn er suggesties voor verbetering van de huidige KoM-regeling?

Indien mogelijk een langere tijd geven tussen moment van goedkeuring en daadwerkelijk mogen starten na alle handtekeningen van consortiumpartners te hebben verzameld. Daar staat nu een maand voor, maar dat kan voor sommige consortiumpartners een uitdaging zijn. Evenals voor de organisatie, omdat werving in tussentijd ook nodig is bij het organiseren van masterclasses.

- Tips & tricks en Do & Don'ts voor volgende KoM-projecten.

Tip: kan er ook een internationale versie worden vormgegeven van de KoM projecten. Dus een soort Seed Money project maar dan echt gericht op kennisuitwisseling tussen Europese landen. Met name voor landbouw en visserij worden de meeste beleidsbeslissingen vanuit een Europees gremium gemaakt. Het zou daarom goed zijn als Nederlandse onderwijsinstellingen en MKB-bedrijven de kennisuitwisseling stimuleren vanuit een Europees karakter. Het instrument van een regeling zoals KoM helpt de partijen om daar gericht een plan voor te schrijven en vorm te geven.

Financiën over totale looptijd

Projectfinanciering (EXCL BTW in €)	begroot	realisatie	Realisatie-%	Cofin %
	totaal	totaal		
Totaal bijdrage bedrijven <i>in kind</i>	€ 53.420	€ 70.920	133%	42%
Totaal bijdrage bedrijven <i>in cash</i>	€ 5.000	€ 3.353,30	67%	2%
Bijdrage publieke financiering (WR capaciteit)	€ 93.250	€ 93.250	100%	56%
TOTAAL (excl. BTW)	€ 151.670	€ 167.523	110%	100%

Opmerking: in de tabel hierboven is de hoge realisatie vooral aan de extra in-kind bijdrage (veel hoger dan begroot) te danken. In feite is de benutting 100% van de publieke financiering. De co-financiering vanuit in-kind en cash zou samen volgens begroting goed zijn voor afgerond 37%. In dit geval is de co-financiering door de hoger opgehaalde in-kind bij realisatie 44% i.p.v. 37% op de totale kosten.

Eindrapportage toesturen aan kennisopmaat@wur.nl uiterlijk 2 maanden na afronding van het project.

NB: de rapportages worden online beschikbaar via de KIA-, GKN- en Kennisonline websites